

Ivan Zásche: Vijećnik gradskog magistrata Janko Bedeković

Naši sugrađani prije stotinjak godina

uz izložbu u Muzeju grada Zagreba

U gornjogradskom muzeju grada Zagreba upravo se održava izložba »Portreti Zagrepčana u XIX stoljeću«. Ne samo po broju izloženih portreta (izloženo ih je četrdesetak) nego i po neosporno visokoj umjetničkoj kvaliteti pojedinih slika, ova se izložba može smatrati jednom od najzanimljivijih izložbi ove likovne sezone u Zagrebu.

Tridesete godine prošlog stoljeća obilježene su naglim procvatom do tada zapostavljenog građanskog staleža. Uz plemstvo i crkvene velikodostojnike javlja se nova, vitalna i snažna klasa građana. Zagreb, iako po strani od Beča, tog kulturnog i političkog središta »crno-žute« monarhije, doživljava u tom razdoblju nagle promjene. Tih godina struktura njegovih žitelja naglo se izmijenila. Dobročudni građanin, pomalo uskogrudan, no uvijek lojalan društvenom poretku, drži u svojim rukama velik dio materijalnih dobara. U drugoj polovici prošlog stoljeća građanstvo Zagreba steklo je ugled i novac; svoje do tada revolucionarne ideje ono je zamijenilo željom za udobnošću i zgŕtanjem »ovozemaljskih dobara«. Želja za isticanjem i prestižom odrazila se i u nastojanju da »ovjekovječe svoj lik« i da ga »ostave potomstvu«. Stoga su bogati građani najčešći naručioci portreta. No kako Zagreb (iako kulturno središte Hrvatske) nije u to vrijeme imao svojih školovanih slikara, konjunkturam i »modom« portretiranja obilno se koriste putujući slikari. Neki su od njih gotovo posve diletanti, no mnogi (kao Slovenac Mihael Stroy i Slovak Ivan Zásche) nimalo ne zaostaju za svojim kolegama u Beču ili Pešti. Ova dvojica slikara zapravo su dva iznimna majstora koja su na svojim platnima prikazala sve iole značajnije ljude tadašnje zagrebačke »društvene kreme«.

Cijela galerija uglednih Zagrepčana prošlog stoljeća prisutna je na ovoj izložbi. Nalazimo tu visoke državne činovnike, časnike, ali i obrtnike, trgovce i njihove supru-

ge i djecu. Iako neujednačene likovne kvalitete, većina tih slika sasvim je solidno obavljen posao. Većina umjetnika nastojala je naime da pri portretiranju zadovolji taštinu naručioca. Bogati dekorativni elementi, dostojanstvene poze muškaraca i idealizirana ljepota žena ukazuju na bitne trenutke slikarstva bidermajera. Jer, ovo slikarstvo, poteklo od klasicizma, izgubilo je svoje bitne oznake: jasnoću i određenost i usredotočilo se na izvještačenost i dekorativnost. Najuspjeliji portreti izložbe sigurno su oni koje su izradili slikar M. Stroy i I. Zásche, ili pak oni koji su njima pripisani (atribuciju Stroyevih nesigniranih djela izvršila je dr Anka Bulat-Simić). Stroy se 1830. godine pojavio u Zagrebu i oglasom u »Agramer Zeitungu« upozorio je građane našega grada da pri portretiranju jamči za najsavršeniju sličnost, i to »uz najniže cijene«. U toku dvanaest godina, koliko je boravio u Zagrebu (1841. godine preselio se vjerojatno u Ljubljanu), Stroy je izradio velik broj portreta uglednih Zagrepčana. Vješt zanatu, Stroy je portretiranju pristupao na donekle romantičarski način; međutim, inkarnat lica i postavu ruku znao je izvesti doista blistavo. Njegova je paleta skućena, boje su tamne, rijetko kada u njegovim slikama nalazimo svijetlije akcente.

I Slovak Ivan Zásche, koji je također boravio u Zagrebu, dao je uz reprezentativne portrete zagrebačkih biskupa, mapu litografija »Jurja Ves« i cio niz veoma uspješnih i kvalitetnih portreta. Upravo ovoj dvojici slikara zahvaljujemo što su likovi najznačajnijih građana Zagreba prošlog stoljeća ostali sačuvani u ovoj neobičnoj galeriji.

Zabilježimo na kraju i podatak da je izložba popraćena skromnim, no veoma iscrpnim katalogom u koji su uneseni ne samo biografski i društveni podaci o portretiranim građanima, nego i podaci što govore o slikarima koji su kao namjernici boravili i djelovali u Zagrebu.

TOŠISLAV HRUŠKOVEC